

8. Osadcha, Kateryna, and Valentyn Baluta. 2021. "Vplyv suchasnykh tendentsii tsyvrovoho mystetstva na zmist pidhotovky z kompiuternoї hrafiyki ta tsyvrovoho dyzainu" [The Influence of Modern Trends in Digital Art on the Content of Training in Computer Graphics and Digital Design]. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology* 9 (1): 1–12. <https://doi.org/10.32919/uesit.2021.01.01>.
9. Samavska, Oksana, Tetiana Yakovyshyna, and Tamara Shadiuk. 2020. "Filosofske osmyslennia osobystosti tsyvrovoho pokolinnia: postmodernyi dyskurs" [Philosophical Understanding of the Personality of the Digital Generation: Postmodern Discourse]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filosofski nauky* [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences] 2 (88): 135–145. [https://doi.org/10.35433/Philosophical_Sciences.2\(88\).2020.135-145](https://doi.org/10.35433/Philosophical_Sciences.2(88).2020.135-145).
10. Sovhyra, Tetiana. 2020. "Tsyvrovi tekhnologii v suchasnomu vizualnomu mystetstvi" [Digital Technologies in Contemporary Visual Art]. *Visnyk KNUKiM. Seriya: Mystetstvoznavstvo* [Bulletin of KNUKiM. Series: Art Studies] 42: 65–71. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207634>.
11. Baudrillard, Jean. 2015. *The Conspiracy of Art: Manifestos, Interviews, Essays*. New York: Autonomedia.
12. Benjamin, Walter. 2013. *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. London: Penguin Great Ideas.
13. Du, Weiming, Zhongyang Li, and Qian Gao. 2011. "Analysis of the Interaction between Digital Art and Traditional Art." *International Conference on Networking and Digital Society* 2: 441–443. <https://doi.org/10.1109/ICNDS.2010.5479462>.
14. McLuhan, Marshall. 2014. *Understanding Media: The Extensions of Man*. Cambridge, MA: MIT Press.
15. Metelenko, Natalia, Hennadii Vasylychuk, Yurii Kahanov, Vitalina Nikitenko, and Valentyna Voronkova. 2023. "Digital Cultural Development under New Threats and Challenges." *Humanities Studies: Collection of Scientific Papers* 15 (92): 33–43. <https://doi.org/10.32782/hst-2023-15-92-04>.
16. Serres, Michel. 2011. *Variations on the Body*. Translated by Randolph Burks. Minneapolis: University of Minnesota Press.
17. teamLab. n.d. "teamLab Borderless: MORI Building DIGITAL ART MUSEUM." Accessed January 14, 2026. <https://www.teamlab.art/e/tokyo/>.
18. Virilio, Paul. 2011. *The Vision Machine*. Bloomington: Indiana University Press.
19. Zabora, Volodymyr, Karolina Kasianenko, Svitlana Pashukova, Zoya Alforova, and Yuliia Shmehelska. 2023. "Digital Art in Designing an Artistic Image." *Amazonia Investiga* 12 (64): 300–305. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.31>

Maksym Melnychuk
Oleg Sokolovsky

DIGITALIZATION IN THE FOCUS OF CONTEMPORARY CULTURE AND ART: A PHILOSOPHICAL AND CULTURAL STUDIES PERSPECTIVE

Introduction. The article analyzes the transformation of originality and authorship in art under conditions of digitalization. Particular attention is paid to changes in the ontological status of the artwork in immersive and interactive digital environments. **The aim and tasks.** The aim of the article is to analyze the transformation of the ontological status of the original artwork, to examine the critical potential of Walter Benjamin's concept of the "aura" in the context of digital art, and to identify new forms of viewer-artwork interaction in immersive digital environments. **Research methods.** The research methodology combines hermeneutic analysis, comparative method, and case study analysis based on the TeamLab Borderless museum (Japan). The theoretical framework includes Walter Benjamin's concept of the "aura," Jean Baudrillard's theory of simulacra, and Paul Virilio's analysis of the crisis of perception. **Research results.** The study demonstrates that under conditions of digital reproduction the value of an artwork shifts from the uniqueness of the physical object to the uniqueness of the concept and interaction process. In immersive digital art, the viewer becomes a participant in the artistic event rather than a passive observer. The analysis of TeamLab Borderless confirms that each interaction with a digital installation acquires a unique processual character, even when the technical basis of the artwork remains unchanged. At the same time, digital artworks reveal ontological vulnerability because their existence depends entirely on technological infrastructure. **Discussion.** The obtained results make it possible to reconsider Benjamin's concept of the "aura" in the context of digital culture. Unlike approaches that interpret digital reproduction exclusively as the loss of authenticity, the study argues that uniqueness increasingly manifests itself through interactive and processual forms of artistic experience. These conclusions partly confirm and extend Baudrillard's interpretation of simulation in contemporary culture. **Conclusions.** Contemporary digital art transforms traditional concepts of originality, authorship, and artistic presence. In immersive environments, the uniqueness of the artwork is increasingly connected not with material singularity but with the unrepeatable character of interaction. This creates the need for new philosophical and cultural criteria capable of distinguishing artistic communication from simulacral forms of digital reproduction.

Keywords: digital art, cyberart, virtual culture, artificial intelligence, creativity, digitalization, originality, authorship, aura, simulacrum.

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21246>

УДК 008:502.1:316.35(045)

ІДЕЙНІ ЗАСАДИ СУЧАСНИХ ГРОМАДСЬКИХ ЕКОЛОГІЧНИХ РУХІВ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР

Олена Сідоркіна

Державний університет «Київський авіаційний інститут»
olena.sidorkina@npp.kai.edu.ua | <https://orcid.org/0000-0002-8624-2398>

Анотація. У статті досліджується філософський вимір ідейних засад громадських екологічних рухів. Розглядаються основні теоретичні позиції щодо цієї проблеми у контексті антропоцентричного та екоцентричного підходів, а також етики відповідальності та інтеграції екологічної свідомості із принципами соціальної справедливості. Методологічну основу становлять системний і діалектичний підходи, філософська герменевтика та порівняльний аналіз концепцій екологічної філософії. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні тривимірної моделі ідейних засад екологічних рухів, що поєднує психологічний, культурологічний та релігійнознавчий виміри. Показано євристику міждисциплінарних підходів, що поєднують психологічні механізми формування ідентичності, культурні практики колективної пам'яті та релігійні традиції, які визнають сакральність природи.

Ключові слова: екологічна свідомість, філософський екологічні рухи, етика відповідальності,

Вступ

Глобальна екологічна криза, що охоплює кліматичні зміни, деградацію біосфери та виснаження природних ресурсів, ставить перед людством виклики, які неможливо подолати лише технічними чи економічними засобами. Вона потребує глибинної трансформації світогляду, цінностей та етичних орієнтирів. Саме тому громадські екологічні рухи є важливим чинником сучасного суспільного розвитку, сприяючи формуванню нових моделей взаємодії людини з природою. Для підвищення ефективності їхньої практичної діяльності ідейні засади цих рухів мають ґрунтуватися не лише на прагматичних міркуваннях збереження довкілля, але й на філософських концепціях, що визначають ціннісні орієнтири та світоглядні підходи.

Важливим завданням є аналіз філософських аспектів формування ідейних засад громадських рухів екологічного спрямування, оскільки практичні орієнтири у їхній діяльності ґрунтуються на духовних переконаннях та певній етичній парадигмі, спрямованій на розуміння необхідності збереження навколишнього середовища. Значення такого аналізу посилюється міждисциплінарним характером формування екологічної свідомості й духовності, адже вони формуються на перетині психологічних, культурологічних, релігійних, правових та інших аспектів людського досвіду.

У наукових публікаціях, присвячених проблемам розвитку екологічних рухів, зокрема в Україні, багато уваги приділяється їх інституціоналізації, пошуку місця в ідеологічному спектрі та розвитку конкретних форм громадсько-політичної діяльності на різних територіальних рівнях. Водночас більш поглибленої розробки потребують питання філософських вимірів ідейних засад екологічних рухів, зокрема можливість поєднання психологічних, культурологічних та релігієзнавчих підходів разом із етикою відповідальності (Бурлакова і Валюх 2012; Тимченко 2021; Братіцел 2020; Дротянко 2022; Сідоркіна 2021; Сідоркіна 2022; Скиба І. 2023; Скиба О. 2022; Фень 2025). Філософські засади сучасних екологічних рухів інтегрують різні концепції, що спираються на критику антропоцентризму і технократизму та підкреслюють цінність природи і духовні виміри взаємодії людини з нею (Berry 1999; Carson 1962; Clayton and Opatow 2003; Dobson 2003; Francis 2015; Heidegger 2001; Jonas 1985; Leopold 2020; Næss 1990 та ін.). На нашу думку, акцентування уваги на ідейних засадах екологічних рухів та їхньому зв'язку з філософськими концепціями дозволить краще зрозуміти цінності екологізму та їх місце в духовно-етичному контурі і загальній системі цінностей сучасного суспільства.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є аналіз філософського виміру ідейних засад громадських екологічних рухів у

вимір, екологічна етика, екологічна культура, громадські сталий розвиток, тривимірна модель.

контексті їх інтеграції у практичну площину на рівні громадських ініціатив. Для досягнення мети поставлено такі завдання: 1) розкрити ідейне підґрунтя сучасних громадських екологічних рухів у контексті антропоцентричного та екоцентричного підходів і концепції етики відповідальності; 2) проаналізувати три взаємодоповнювальні виміри формування екологічної свідомості - психологічний, культурологічний та релігієзнавчий - і показати їхню роль у зміцненні ідейної основи екологічних рухів; 3) обґрунтувати тривимірну модель осмислення ідейних засад екологічних рухів як концептуальну основу для аналізу ціннісної та світоглядної мотивації громадських екологічних ініціатив.

Методологія дослідження

Методологічну основу статті становлять принципи системного та діалектичного підходів, а також соціально-філософські засади дослідження екологічних проблем. Ці підходи дають змогу розглянути формування ідейних засад сучасних екологічних рухів як складний динамічний процес взаємодії раціонально-психологічного, культурологічного та релігійно-сакрального вимірів. Аналіз теоретичних положень антропоцентризму, біоцентричних та екоцентричних концепцій і етики відповідальності дозволив інтерпретувати зміст ідейних засад екологічних рухів, що охоплюють не лише раціональну аргументацію, але й духовні виміри. Застосування філософської герменевтики з етичним осмисленням уможливило виявлення базових цінностей, закладених у природоохоронних рухах. Порівняльний аналіз дозволив зіставити ключові філософські концепції та встановити їх взаємодоповнювальний характер у межах запропонованої тривимірної моделі.

Результати

Громадські екологічні рухи формують нові моделі взаємодії людини з природою, спираючись не лише на прагматичні міркування збереження довкілля, але й на глибокі філософські концепції, що визначають ціннісні орієнтири та світоглядні підходи.

Традиційна західна філософія довгий час розвивалася в межах антропоцентризму, де людина розглядалася як «міра всіх речей». Екологічні рухи фактично перебувають в опозиції до цієї парадигми, наголошуючи на необхідності відмови від домінування людини над природою. М. Хайдеґґер у концепції «буття-в-світі» наполягав на переосмисленні відношення людини до природи як до середовища її проживання (Heidegger 2001). На основі критики антропоцентризму відкрився шлях до нових моделей мислення: біоцентризму та екоцентризму. Біоцентричний підхід, зокрема концепція «глибинної екології» А. Несса (Næss 1990), стверджує цінність кожної живої істоти незалежно від її користі для людини. Екоцентризм О. Леопольда (Leopold 2020) розширює цю ідею, наголошуючи на цілісності

екосистеми як самостійній цінності. Ці підходи стали ідейним фундаментом для багатьох екологічних рухів, що прагнуть інтегрувати етичні принципи у практику захисту довкілля.

Філософія екологічних рухів тісно пов'язана з концепцією відповідальності, розробленою Г. Йонасом (Jonas 1985). Йдеться про моральний обов'язок людини перед майбутніми поколіннями та перед самою природою. Йонас стверджував, що в умовах технологічної цивілізації необхідний новий етичний принцип: «дій так, щоб наслідки твоєї діяльності були сумісні зі збереженням справжнього людського існування на Землі» (Jonas 1985, 11). Ця концепція стала одним із ключових філософських підґрунть сучасних екологічних рухів, які наголошують на міжпоколінній відповідальності та сталому розвитку.

Практична реалізація ідейних засад у діяльності екологічних рухів спирається не лише на політико-правову та раціонально-наукову аргументацію, але й на культурні традиції. У багатьох культурах природа розглядається як сакральна реальність, що потребує шанобливого ставлення, – цей аспект формує екологічну свідомість, де захист довкілля стає не лише соціальною чи політичною справою, а й духовним покликанням. Крім того, сучасні екологічні рухи поєднують філософію довкілля з ідеями соціальної справедливості, наголошуючи на тісному зв'язку екологічних проблем із подоланням соціальної нерівності, дотриманням прав людини та глобальною політикою – у межах концепції «екологічного громадянства» Е. Добсона (Dobson 2003). Таким чином, екологічна боротьба стає частиною ширшого гуманістичного соціально-політичного проєкту.

Екологічна свідомість і духовність виходять за межі раціонального усвідомлення екологічних проблем і включають духовний вимір взаємодії людини з природою. Вони формуються не лише через наукові дані про стан довкілля, але й через культурні традиції, релігійні практики та філософські концепції, що підкреслюють сакральний характер природи: природа має не лише утилітарну, але й екзистенційну цінність – як шлях до гармонії, духовного очищення і самопізнання. Екологічна духовність формує нову систему цінностей, де захист довкілля стає моральним і культурним покликанням (Berry 1999).

Наукова новизна запропонованого підходу полягає в тому, що гуманістична спрямованість екологічної свідомості і духовності та етики відповідальності розглядаються тут не як паралельні концепції, а як взаємодоповнювальні складові моделі осмислення екологічної свідомості. Саме таке поєднання демонструє взаємодоповнюваність раціональних та духовних вимірів екологічної філософії. Етика відповідальності пропонує нормативний імператив, що орієнтує людину на врахування довготривалих наслідків власних дій для майбутніх поколінь та природного середовища. Усвідомлення цього дозволяє громадським екологічним рухам не лише мобілізувати

суспільство для практичних дій, але й формувати новий світогляд, у якому природа визнається цінністю самою по собі.

Проведений аналіз свідчить, що екологічна духовність формується на перетині психологічних механізмів, культурних практик та релігійних традицій, що забезпечує її стійкість й універсальність у різних соціальних і культурних контекстах. Розглянемо особливості взаємодії цих трьох вимірів.

Психологічний вимір відображає емоційні та когнітивні процеси, що визначають ставлення людини до природи. Важливими тут є концепції екопсихології та екологічної ідентичності, розроблені С. Клейтон (Clayton, Opatow 2003). Внесок зазначеного підходу у формування екологічної свідомості полягає у розвитку емпатії до живого: він допомагає знижувати стрес і створює внутрішню мотивацію для екологічної поведінки. Духовне переживання природи може бути водночас терапевтично-оздоровчим і виховним, закладаючи основу для більш відповідального ставлення до довкілля.

Культурологічний вимір охоплює символічні системи, культурні практики та колективну пам'ять. На думку Т. Беррі, сучасна екологічна криза є водночас кризою культури, яка втратила відчуття єдності з природою. Вводячи поняття «великої роботи» людства, дослідник підкреслює, що вона спрямована на відновлення гармонії шляхом співтворчості людини і природи (Berry 1999, 3–4, 8). Тому громадські екологічні рухи активно використовують культурні інструменти – мистецькі і літературні заходи, фестивалі, еко-естетику, – які підкреслюють роль культури у відновленні єдності з природою та роблять екологічні цінності частиною ідентичності спільнот.

Релігійнознавчий вимір пов'язаний із релігійними традиціями та духовними практиками, що визнають сакральність природи. Прикладами є християнська концепція «екологічного гріха», розроблена в енцикліці «Laudato Si'» (Francis 2015), а також буддизм і даосизм як моделі гармонії з природою. Це надає екологічній свідомості універсального духовного характеру та інтегрує етику довкілля у релігійні системи цінностей.

На нашу думку, саме така взаємодія трьох вимірів дозволяє людині відчувати себе частиною живого світу й відповідально ставитися до його збереження, що робить екологічну духовність потужним інструментом трансформації суспільства та основою для діяльності громадських екологічних рухів. Використання багатовимірної стратегії на практиці дозволить ефективніше інтегрувати екологічні цінності у структуру особистісної мотивації, культурної ідентичності і духовного сенсу, забезпечуючи довготривалу ефективність екологічних ініціатив. Поєднання зазначених вимірів надає екологічним активістам практичні орієнтири для роботи одночасно з емоційною сферою, культурними символами та духовними переконаннями, що дозволяє розширювати і

зміцнювати ідейну основу громадсько-екологічного руху.

Таким чином, філософський вимір ідейних засад громадських екологічних рухів охоплює аспекти, що знаходяться на перетині психологічних, культурних та релігійних вимірів. Системний підхід до їх аналізу дозволяє розглядати ці виміри як взаємопов'язані складові цілісної моделі екологічної свідомості. Екологічна свідомість і духовність у поєднанні з концепціями екологічної етики постають не лише як філософсько-теоретичний дискурс, але й як практичний інструмент трансформації світогляду та соціальних практик у відповідь на виклики глобальної екологічної кризи.

Обговорення

Зіставлення запропонованої тривимірної моделі з підходами інших дослідників дозволяє встановити її додаткову пояснювальну силу та окреслити межі застосування.

Класична дискусія між антропоцентризмом та екоцентризмом зосереджується переважно на нормативному рівні: чи має природа самостійну цінність незалежно від людини? Підходи М. Хайдеґґера (Heidegger 2001), А. Несса (Næss 1990) та А. Леопольда (Leopold 2020) відповідають на це запитання ствердно, обґрунтовуючи необхідність відмови від інструментального ставлення до природи. Запропонована тривимірна модель не заперечує цих позицій, а доповнює їх: вона пояснює, через які конкретні механізми - психологічні, культурні, релігійні - відбувається реальна ціннісна переорієнтація особистості і спільноти. Тим самим долається розрив між теоретичним обґрунтуванням екоцентризму та його практичним утіленням у діяльності рухів.

Т. Беррі акцентує культурний вимір переходу до гармонії з природою (Berry 1999), тоді як А. Добсон розробляє нормативно-правовий вимір екологічного громадянства (Dobson 2003). Обидва підходи знаходять місце в нашій моделі в межах культурологічного виміру, але не охоплюють психологічного та релігійно-свідомісного. Їх поєднання з концепцією екологічної ідентичності Клейтон і Оптоу (Clayton and Opatow 2003) та з екологічним богослов'ям Френсіса (Francis 2015) дає більш цілісну картину того, як ціннісні переконання формуються і закріплюються у свідомості індивіда і спільноти.

У попередніх дослідженнях нами показувалося значення вивчення екологічного досвіду минулого та специфіки традиційних знань про природу для формування сучасної екологічної культури (Сідоркіна 2021; Сідоркіна 2022). В умовах загострення глобальної екологічної кризи знову актуалізувалася необхідність врахування духовної складової формування екологічної свідомості. Основний напрямок аналізу духовно-етичної складової екологічної свідомості полягає в обґрунтуванні необхідності переходу від технократичних та антропоцентричних підходів до визнання значення самоцінного значення навколишньої природи. У цьому контексті набуває значення ідея антеїзму як етичної парадигми планетарної відповідальності (Фень

2025). Як етична настанова та метафора збереження людської природи, антеїзм у поєднанні з концепціями глобальної екологічної етики сприятиме визнанню внутрішньої цінності природи та формуванню екологічної свідомості. Ця концепція вписується у релігійно-свідомісний вимір запропонованої моделі, доповнюючи його елементом поетики землі та ідентифікації з нею в межах саме української культурної традиції.

Порівнюючи власні результати з результатами дослідників, які зосереджуються лише на одному з трьох вимірів, можна констатувати, що ізольований підхід до психологічного, культурологічного або релігійно-свідомісного аспекту дає часткову картину. Лише їх системне поєднання в межах тривимірної моделі дозволяє пояснити, чому певні екологічні рухи досягають стійких результатів у трансформації суспільних цінностей, тоді як інші залишаються на рівні короткострокових кампаній. На користь такого припущення свідчить практика таких організацій, як Всеукраїнська екологічна ліга та Національний екологічний центр України, які поєднують у своїй діяльності просвітницькі, культурні та духовно-ціннісні компоненти.

Висновки

По-перше, філософський аналіз ідейних засад громадських екологічних рухів засвідчив, що їхнє теоретичне підґрунтя спирається на критику антропоцентризму (Хайдеґґер, Несс, Леопольд), концепцію міжпоколінної відповідальності (Йонас) та інтеграцію екологічної свідомості з принципами соціальної справедливості (Добсон). Ці концепції утворюють взаємопов'язану філософську систему, в якій захист довкілля виступає одночасно науковим, правовим, культурним і духовним завданням.

По-друге, встановлено, що філософський вимір ідейних засад громадських екологічних рухів має багатоаспектний характер, у якому органічно поєднуються психологічні механізми мотивації (екологічна ідентичність, емпатія до природи), культурні практики (символи, ритуали, пам'ять) та релігійні традиції (сакральність природи, екологічне богослов'я). Разом вони утворюють тривимірну модель осмислення екологічної свідомості, де особистісні переживання, культурні впливи та релігійні переконання взаємодіють, формуючи стійкий світогляд, здатний трансформувати соціальні практики.

По-третє, обґрунтовано, що ефективність діяльності громадських екологічних рухів може посилюватися за умов інтеграції зазначених вимірів у спільну практичну стратегію. Тривимірна модель дає змогу осмислити, як екологічні активісти поєднують особистісну мотивацію, культурні символи та духовно-ціннісні орієнтири, завдяки чому захист природи постає як особистий вибір, культурна норма та духовний обов'язок. Це сприяє підвищенню стійкості екологічних ініціатив і їхній здатності до довготривалої трансформації суспільства.

Подальші дослідження мають на меті не лише поглибити теоретичне розуміння екологічної

духовності та розширити міждисциплінарний аналіз, але й запропонувати конкретні інструменти для практичного застосування тривимірної моделі у трансформації суспільних цінностей та поведінкових моделей, зокрема в контексті екологічної освіти та роботи громадських організацій в Україні.

Список літератури

1. Бурлакова І., Валюх Н. Екологічні рухи як суб'єкти екополітичного процесу. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / відп. за вип. О. В. Прокопенко. Суми : СумДУ, 2012. Т. 3. С. 34–36. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/25641> (дата звернення 01.02.2026).
2. Братіцел М. Традиційна екологічна культура українців у контексті стійкого розвитку сучасного суспільства. *Культура і сучасність : альманах*. 2020. № 1. С. 51–56. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2020.221334>.
3. Дротянко Л. Г. Екологічна криза техногенної цивілізації: ризики XXI століття. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2022. № 2 (34). С. 9–14. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16304>.
4. Сідоркіна О. М. Особливості знання про природу на ранніх етапах суспільного розвитку. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2021. № 2 (34). С. 50–54. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16315>.
5. Сідоркіна О. М. Культурно-екологічні виміри буття людини на ранніх етапах суспільного розвитку. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2022. № 1 (35). С. 53–56. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.35.16538>.
6. Скиба І. П. Культура як спосіб взаємозв'язку суспільства з природою. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2023. № 2 (37). С. 105–110. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17578>.
7. Скиба О. П. Релігійні комунікації і екологічна відповідальність сучасної людини. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2022. № 1 (35). С. 110–115. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.35.16568>.
8. Тимченко М. Екологістські політичні рухи сучасної України: проблеми інституціоналізації. *Регіональні студії*. 2021. № 27. С. 34–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.27.5>
9. Фень Д. Антеїзм як умова планетарної відповідальності: етичні засади у добу екологічних ризиків. *Humanities Studies*. 2025. № 25 (102). С. 147–154. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-25-102-16>.
10. Berry T. *The Great Work: Our Way into the Future*. New York : Harmony/Bell Tower, 1999. 241 p.
11. Carson R. *Silent Spring*. Boston : Houghton Mifflin, 1962. 400 p.
12. Clayton S., Opatow S. *Identity and the Natural Environment: The Psychological Significance of Nature*. Cambridge: MIT Press, 2003. 368 p.
13. Dobson A. *Citizenship and the Environment*. Oxford : Oxford University Press, 2003. 238 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/0199258449.001.0001>.
14. Francis. *Laudato Si': On Care for Our Common Home*. Vatican City : Libreria Editrice Vaticana, 2015. 184 p. URL: https://www.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si_en.pdf (дата звернення 01.02.2026).
15. Heidegger M. *Being and Time* / trans. by J. Macquarrie, E. Robinson. Oxford : Blackwell, 2001. 589 p.
16. Jonas H. *The Imperative of Responsibility: In Search of Ethics for the Technological Age*. Chicago : University of Chicago Press, 1985. 263 p. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226850337>
17. Leopold A. *A Sand County Almanac*. Oxford : Oxford University Press, 2020. 240 p.
18. Næss A. *Ecology, Community and Lifestyle*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 223 p.

References

1. Burlakova, Iryna, and N. S. Valiukh. 2012. "Ekolohichni rukhy yak subiekty ekopolitychnoho protsesu" [Ecological Movements as Subjects of the Eco-Political Process]. In *Ekonomichni problemy staloho rozvytku* [Economic Problems of Sustainable Development], edited by O. V. Prokopenko, vol. 3, 34–36. Sumy: SumDU. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/25641>.
2. Bratitsel, Maryna. 2020. "Tradyciina ekolohichna kultura ukraintsiv u konteksti stiikoho rozvytku suchasnoho suspilstva" [Traditional Ecological Culture of Ukrainians in the Context of Sustainable Development of Modern Society]. *Kultura i suchasnist* [Culture and Modernity] 1: 51–56. <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2020.221334>.
3. Drotianko, Liubov. 2022. "Ekolohichna kryza tekhnogennoi tsyvilizatsii: ryzyky XXI stolittia" [The Ecological Crisis of Technogenic Civilization: Risks of the 21st Century]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohiia* [Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies] 2 (34): 9–14. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16304>.
4. Sidorkina, Olena. 2021. "Osoblyvosti znannia pro pryrodu na rannikh etapakh suspilnoho rozvytku" [Peculiarities of Knowledge about Nature at the Early Stages of Social Development]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohiia* [Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies] 2 (34): 50–54. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16315>.
5. Sidorkina, Olena. 2022. "Kulturno-ekolohichni vymiry buttia liudyny na rannikh etapakh suspilnoho rozvytku" [Cultural and Ecological Dimensions of Human Existence at the Early Stages of Social Development]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohiia* [Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies] 1 (35): 53–56. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.35.16538>.
6. Skyba, Ivan. 2023. "Kultura yak sposib vzaiemoviazku suspilstva z pryrodou" [Culture as a Way of Connecting Society with Nature]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohiia* [Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies] 2 (37): 105–110. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17578>.
7. Skyba, Oksana. 2022. "Relihiini komunikatsii i ekolohichna vidpovidalnist suchasnoi liudyny" [Religious Communications and the Environmental Responsibility of Modern Human Beings]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohiia* [Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies] 1 (35): 110–115. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.35.16568>.
8. Tymchenko, Mykhailo. 2021. "Ekolohistski politychni rukhy suchasnoi Ukrainy: problemy instytutsionalizatsii" [Environmental Political Movements of Modern Ukraine: Problems of Institutionalization]. *Rehionalni studii* [Regional Studies] 27: 34–38. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.27.5>.
9. Fen, Denys. 2025. "Anteizm yak umova planetarnoi vidpovidalnosti: etychni zasady u dobu ekolohichnykh ryzykiv" [Antheism as a Condition of Planetary Responsibility: Ethical Foundations in the Age of Ecological Risks]. *Humanities Studies* 25 (102): 147–154. <https://doi.org/10.32782/hst-2025-25-102-16>.
10. Berry, Thomas. 1999. *The Great Work: Our Way into the Future*. New York: Harmony/Bell Tower.
11. Carson, Rachel. 1962. *Silent Spring*. Boston: Houghton Mifflin.
12. Clayton, Susan, and Susan Opatow. 2003. *Identity and the Natural Environment: The Psychological Significance of Nature*. Cambridge: MIT Press.
13. Dobson, Andrew. 2003. *Citizenship and the Environment*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199258449.001.0001>.
14. Francis. 2015. *Laudato Si': On Care for Our Common Home*. Vatican City: Libreria Editrice Vaticana. https://www.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si_en.pdf.

15. Heidegger, Martin. 2001. *Being and Time*. Translated by John Macquarrie and Edward Robinson. Oxford: Blackwell.
 16. Jonas, Hans. 1985. *The Imperative of Responsibility: In Search of Ethics for the Technological Age*. Chicago: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226850337>.

17. Leopold, Aldo. 2020. *A Sand County Almanac*. Oxford: Oxford University Press.
 18. Næss, Arne. 1990. *Ecology, Community and Lifestyle*. Cambridge: Cambridge University Press.

Olena Sidorkina

IDEOLOGICAL BASIS OF MODERN PUBLIC ENVIRONMENTAL MOVEMENTS: PHILOSOPHICAL DIMENSION

Introduction. The global ecological crisis requires not only technical and economic solutions but also a profound transformation of worldview, values, and ethical orientations. Public environmental movements play an important role in this process by shaping new models of human–nature interaction. Their ideological foundations are increasingly connected with philosophical concepts that define value orientations, ecological consciousness, and ethical responsibility. At the same time, the philosophical dimensions of these movements, particularly the interrelation of psychological, cultural, and religious dimensions in the formation of ecological consciousness, remain insufficiently studied. **The aim and tasks.** The aim of the article is to analyse the philosophical dimension of the ideological foundations of public environmental movements in the context of their integration into civic initiatives. The tasks are: (1) to reveal the philosophical foundations of contemporary environmental movements through anthropocentric and ecocentric approaches and the ethics of responsibility; (2) to analyse the psychological, cultural, and religious dimensions of ecological consciousness; (3) to substantiate a three-dimensional model for understanding the ideological foundations of environmental movements. **Research methods.** The methodological basis of the study includes systemic and dialectical approaches, philosophical hermeneutics, ethical reflection, and comparative analysis of key concepts of ecological philosophy. **Research results.** The study demonstrates that the ideological foundations of environmental movements are based on the critique of anthropocentrism (Heidegger, Næss, Leopold), the concept of intergenerational responsibility (Jonas), and the integration of ecological consciousness with principles of social justice (Dobson). The psychological dimension is connected with ecological identity and empathy toward nature. The cultural dimension includes symbolic systems, collective memory, and cultural practices that shape ecological values. The religious dimension integrates spiritual traditions recognising the sacredness of nature, including Christian ecological theology and Eastern philosophical traditions. Their interaction forms a multidimensional system of ecological consciousness combining ethical, cultural, and spiritual components. **Discussion.** The proposed model complements existing philosophical approaches by explaining the mechanisms through which ecological values become embedded in individual and collective consciousness. While ecocentric theories primarily focus on the normative status of nature, the proposed model demonstrates how psychological, cultural, and religious dimensions interact in shaping ecological worldviews and sustaining environmental movements. Particular significance is attached to the concept of antheism as an ethical paradigm of planetary responsibility connected with Ukrainian cultural tradition. **Conclusions.** The philosophical analysis confirms that the ideological foundations of public environmental movements constitute a multidimensional value system integrating ecological ethics, spirituality, and social responsibility. The proposed three-dimensional model demonstrates that ecological movements achieve greater sustainability when psychological motivation, cultural identity, and spiritual values function in an interconnected way. Ecological consciousness combined with the ethics of responsibility becomes an important factor in the transformation of social values and practices in response to the global ecological crisis.

Keywords: *ecological consciousness, philosophical dimension, ecological ethics, ecological culture, public environmental movements, ethics of responsibility, sustainable development, three-dimensional model.*

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21253>

УДК 008:316.77(045)

СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПРОЦЕСАХ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Оксана Скиба

Державний університет «Київський авіаційний інститут»
 oksana.skyba@npp.nau.edu.ua | <https://orcid.org/0009-0004-7271-3410>

Анотація. У статті здійснено соціально-філософський аналіз становлення культурної ідентичності в процесах соціальної комунікації. Уточнено, що культурна ідентичність формується через співвіднесення особистості з певною культурною спільнотою, засвоєння її мови, традицій, символів, цінностей і моделей поведінки. Обґрунтовано, що соціальні комунікації забезпечують узгодження особистісного досвіду з культурно-історичною пам'яттю спільноти та водночас трансформують механізми самоідентифікації в умовах глобалізації, полікультурності й цифрового середовища. Показано, що культурна ідентичність постає динамічним процесом самовизначення особистості між спадкоємністю традиційних цінностей і відкритістю до нових соціокультурних впливів.

Ключові слова: культурна ідентичність, самосвідомість, соціальна ідентифікація, культурні цінності, міжкультурна взаємодія, глобалізація.

Вступ

Культурна ідентичність є складним і багатовимірним поняттям і тому виступає предметом досліджень багатьох наук. У найширшому сенсі поняття «ідентичність» означає усвідомлення особистістю своєї належності до певної спільноти, що допомагає їй самовизначитися в сучасному культурно-історичному просторі та орієнтуватися в сучасному соціокультурному середовищі. Дане

поняття стало предметом досліджень багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема таких, як Ю. Хабермас, С. Хантінгтон, Л. Грінфелд, К. Нілсен, С. Шульман, Л. Губерський, Т. Вороні, А. Колодій, В. Кремень, Л. Нагорна, М. Попович, М. Шульга тощо.

Серед класичних робіт, присвячених проблемі ідентичності, заслуговують на увагу роботи Е. Еріксона, який вважав її ядром особистісного розвитку, що інтегрує індивідуальний досвід людини у систему культурних цінностей